

AÇIKTAN VE UZAKTAN ÖĞRENMEDE RADYONUN YERİ

RADYONUN EĞİTİM İŞLEVİ

EDİTÖR - GÜZİN KIYIK KICIR

YAZARLAR

ÖZLEM DORUK ŞAHİN - İLKER USTA - NEBİYE ÖZAYDEMİR
GÜZİN KIYIK KICIR - MURAT DOĞAN ŞAHİN - NEJDET KARADAĞ - FATMA NUR DEMİR

Editör: Dr. Öğr. Üyesi Güzin KIYIK KICIR

AÇIKTAN VE UZAKTAN ÖĞRENMEDE RADYONUN YERİ Radyonun Eğitim İşlevi

ISBN 978-625-7228-63-3

DOI 10.14527/ 9786257228633

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2020, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Aralık 2020, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Çetin
Kapak Tasarım: Baykal Sunal

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48
İskitler - Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Radyo 1920'li yılların ilk döneminde ortaya çıktığından beri her dönemde insanların hayatlarına girmiş ve hak ettiği yeri edinmiştir. Büyük çoğunluklara ulaşmasından dolayı bir kitle iletişim aracı olarak da anılmaya başlamıştır. Bu kitle iletişim aracının öncesinde olduğu gibi sonrasında da yeni iletişim araçları ortaya çıkmıştır. Ancak radyo, her zaman gündemde ve vazgeçilmez olmuştur. Bunun nedenleri arasında anında ve istenildiğinde canlı olarak dinleyicilerine ulaşması, sadece haber sunmak değil, hayal dünyaları kurulmasına aracılık etmesi, yapılan yayınlarla dinleyicilerine hem bilgilendirici, hem de keyif alınabilen ortamlar sunabilmesi gelmektedir.

Radyoda yapılabilecek program çeşitleri içinde eğitim programları da bulunmaktadır. Her zaman her yerden yayınlara ulaşabilme olanağı uzaktan eğitim verecek kurumların dikkatini çekmiş ve radyoda eğitim programları da bu sayede başlamıştır. Gelişen iletişim teknolojileri de radyonun bu yapısına katkı sunmuştur. Özellikle internet teknolojilerinin yayılması ile yerel ve bölgesel olan radyolar dahi ulusal ve uluslararası bir kimliğe bürünmüştür. İnsanlar gittikleri her yerde eğitim, haber ya da eğlence programlarına ulaşabilmektedir. Sadece internet teknolojisi ile sınırlı kalmayıp mobil iletişim teknolojileri sayesinde radyo evlerin, taşıtların dışında da insanlara ulaşabilir hale gelmiştir. 21. Yüzyıl insanının vazgeçilmezlerinden biri olan kulaklıklar da radyo dinlemek açısından pozitif bir durum sunmuştur.

Açık ve uzaktan öğrenme için radyo programı hazırlanırken onun eğitim işlevini, bu işlevi nasıl yerine getirdiğini bilmek, öğrenme deneyimi oluşturmak açısından önem kazanmaktadır. Bunun yanında nasıl bir ihtiyaç ile radyonun eğitim amaçlı kullanılmak istendiğini bilmek, bu kitle iletişim aracını anlayıp, doğru kullanma sonucunu da beraberinde getirecektir.

Diğer kitle iletişim araçlarının yanında radyonun uzaktan öğrenme amaçlı yerinin ortaya çıkarılması daha iyi öğrenme malzemelerinin üretilmesini mümkün kılacaktır. Bununla beraber radyonun uzaktan öğrenmedeki etkinliğinin tartışılması da öğrenme yöntemlerinin zenginleştirilmesine fayda sağlar. Yukarıda sayılan bütün özellikler sonucunda, yepyeni çehrelere bürünmüş, hedef kitesine hitap edebilen radyo programları tasarımı beklenmektedir.

Radyonun bir özelliği de duyu organlarından birine, sadece kulağa hitap etmesidir. Bu nedenle yayınlara aracılığı ile eğitim programları hazırlanırken buna dikkat edilmesi gerekir. Aksi halde kişilerin öğrenme deneyimleri etkilenecektir.

Bu kitap uzaktan öğrenme ve radyo konusunu ayrıntıları ile ele alan, okuyucusunda yeni bakış açıları oluşturabilecek ve doğru iletişim aracının doğru yerde kullanımının önemini vurgulayan yapısı ile ön plana çıkmaktadır. Kitabın alanda çalışan ve çalışmayı düşünenlere kaynaklık edip, katkı getirmesini dilerim.

Prof. Dr. T. Volkan YÜZER

TEŞEKKÜR YAZISI

“Açık ve Uzaktan Öğrenmede Radyonun Yeri” başlıklı kitabımız 1604E174 numaralı “Açıköğretim Sisteminde, Radyo Dinleme Eğiliminin Yeri ve Öneminin Konumlandırılmasına Yönelik Bir Araştırma” başlıklı projeden destek alınarak yürütölen çalıőma sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu nedenle öncelikle Anadolu Üniversitesi ile Açıköğretim Fakölte yönetimlerine ve üniversitemizin bilimsel araştırma proje birimine değerli katkılarından dolayı teşekkür ediyoruz.

Kitabımız kapsamında birçok başlık ele alınmaktadır. Radyo yayıncılığının eğitim işlevi anlamında Türkiyedeki durumu, öğrenenlerin uzaktan öğrenme sürecinde bir radyo materyalinden beklentileri, radyo programı tasarım faaliyetleri, yayın öncesi ve sonrasında yürütölen iőler, örnek radyo yayınları ayrıca öğrenenlerin beklentilerinin karşılanma düzeyleri uygulamadan doğrudan destek alınarak kitaba aktarılmıőtır. Aynı zamanda radyonun geleceği ve eğitim iőlevinin bu gelecekteki yeri üzerine de görüş ve önerilere son bölümde yer verilmiştir. Bu kitabın oluőumunda katkı sunan değerli yazarlarımız Özlem Doruk Şahin, İlker Usta, Nebiye Özaydemir, Murat Doğan Şahin, Nejdet Karadağ ve Fatma Nur Demir’e içten teőekkürlerimi ifade ediyorum. Yazar olarak katkı sunduğum ve ilk editörlük deneyimimi yaőadıęım bu kitapta önsözümüzü hazırlayan, görüş ve önerileriyle desteğini hiçbir zaman esirgemeyen değerli proje danıőmanımız Tefvik Volkan Yüzer’e de teşekkür ediyorum. Araştırma ve uygulama destekli bu kitabın radyo yayıncılığı ile uzaktan öğrenme alanında çalışan tüm okurlara fayda sağlaması dileğiyle.

Editör: Dr. Öğr. Üyesi Güzin KIYIK KICIR

Bölümler ve Yazarları

Editör: Dr. Öğr. Üyesi Güzin KIYIK KICIR

1. Bölüm: “Dünyayı Sınıfa Getirmek” Radyonun Eğitim İşlevi ve Türkiye’de Eğitsel Radyo Programları

Öğr. Gör. Özlem DORUK ŞAHİN - Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-8258-1758

2. Bölüm: Uzaktan Öğrenmede Radyo Materyali Tasarlama

Doç. Dr. İlker USTA - Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-3549-1511

3. Bölüm: Radyo İhtiyaç Analizi

Öğr. Gör. Nebiye ÖZAYDEMİR - Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-0903-5800

4. Bölüm: Uzaktan Öğrenme İçin Radyo Programı Tasarlama

Dr. Öğr. Üyesi Güzin KIYIK KICIR - Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-6042-3422

5. Bölüm: Açıköğretim Sistemi’ne Yönelik Eğitim Amaçlı Radyo Yayınlarının Etkinliği

Dr. Öğr. Üyesi Murat DOĞAN ŞAHİN - Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2174-8443

6. Bölüm: Açıköğretim’de Öğrenen Görüşüne Göre Radyonun Yeri

Dr. Öğr. Üyesi Nejdet KARADAĞ - Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-9826-1297

7. Bölüm: Radyonun Geleceği

Öğr. Gör. Fatma Nur DEMİR - Eskişehir Teknik Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-8885-4881

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Teşekkür Yazısı.....	v
Bölümler ve Yazarları.....	vii

1. BÖLÜM

“DÜNYAYI SINIFA GETİRMEK” RADYONUN EĞİTİM İŞLEVİ VE TÜRKİYE’DE EĞİTSEL RADYO PROGRAMLARI

GİRİŞ.....	2
RADYO VE RADYO YAYINCILIĞININ TARİHSEL GELİŞİMİ.....	2
RADYONUN EĞİTİM AMAÇLI KULLANIMI: DÜNYAYI SINIFA GETİRMEK.....	5
TÜRKİYE’DE RADYO’NUN EĞİTİM AMAÇLI KULLANIMI	10
Türkiye’de Radyo Yayıncılığı ve Eğitsel Yayınlarla İlgili Düzenlemeler	11
Türkiye’de Radyo ile Eğitim Uygulamaları.....	15
SONUÇ.....	19
KAYNAKÇA	21

2. BÖLÜM

UZAKTAN ÖĞRENMEDE RADYO MATERYALİ TASARLAMA

GİRİŞ.....	24
EĞİTİM NEDİR?.....	25
TEKNOLOJİ NEDİR?.....	26
EĞİTİM TEKNOLOJİSİ NEDİR?.....	28
TEKNOLOJİ İLE BİRLİKTE EĞİTİMDEKİ DÖNÜŞÜM NASILDIR?.....	32
EĞİTİMDE TEKNOLOJİ OLARAK RADYO	35
RADYOYU EĞİTİM ORTAMLARI İÇİN TASARLAMA	36
Gereksinim Belirleme.....	37
Hedeflerin Belirlenmesi.....	38
Stratejinin Belirlenmesi.....	38
Öykünün Oluşturulması	39
Senaryonun Hazırlanması.....	39
UZAKTAN ÖĞRENMEDE RADYONUN FAYDALARI	41
SONUÇ.....	42
KAYNAKÇA	42

3. BÖLÜM RADYO İHTİYAÇ ANALİZİ

GİRİŞ.....	46
İHTİYAÇ ANALİZİ NEDİR?	46
İHTİYAÇ BELİRLEME YAKLAŞIMLARI.....	49
İHTİYAÇ ANALİZİ TEKNİKLERİ	50
RADYO PROGRAMI TASARLAMA SÜRECİNDE İHTİYAÇ ANALİZİ	52
SONUÇ	57
EK: RADYO DİNLEME ALIŞKANLIKLARI ANKETİ	60
KAYNAKÇA	62

4. BÖLÜM UZAKTAN ÖĞRENME İÇİN RADYO PROGRAMI TASARLAMA

GİRİŞ.....	64
EĞİTİM MATERYALİ TASARLAMA SERÜVENİ	64
UZAKTAN ÖĞRENMEYİ DESTEKLEYİCİ RADYO PROGRAM TÜRLERİ	71
Ders Programları	71
Haber Programları	71
Söyleşi Programları	72
Kişisel Gelişim Programları	72
Tanıtım Programları	72
Bilgilendirme Programları	72
ÖRNEK RADYO PROGRAMLARI	72
Ders Zili.....	73
Açıköğretim'de Haftanın Gündemi.....	74
Açıköğretim Soru Platformu	76
Kutup Yıldızı	77
Yol Arkadaşı.....	79
Açıköğretim'den Hayata.....	80
100 Derece.....	82
Büroların Sesi.....	83
Soru İşareti	85
Açıköğretim Hatırlatıyor	86
SONUÇ.....	91
KAYNAKÇA	92

5. BÖLÜM AÇIKÖĞRETİM SİSTEMİ'NE YÖNELİK EĞİTİM AMAÇLI RADYO YAYINLARININ ETKİNLİĞİ

GİRİŞ.....	94
VERİ TOPLAMA ARACI VE ARAŞTIRMANIN TÜRÜ.....	95
VERİLERİN ANALİZİ.....	95
BULGULAR.....	95
SONUÇ VE TARTIŞMA.....	106
KAYNAKÇA.....	109

6. BÖLÜM AÇIKÖĞRETİM'DE ÖĞRENEN GÖRÜŞÜNE GÖRE RADYONUN YERİ

GİRİŞ.....	112
ÖĞRENENLERE GÖRE AÇIKÖĞRETİM'DE RADYONUN YERİ.....	113
DEMOGRAFİK BİLGİLER.....	113
RADYOYA VE AÇIKÖĞRETİM YAYIN KUŞAĞINA İLİŞKİN SONUÇLAR.....	116
ÖĞRENENLERİN RADYO PROGRAMLARINA İLİŞKİN DİĞER GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİ.....	126
SONUÇ.....	127
KAYNAKÇA.....	128

7. BÖLÜM RADYONUN GELECEĞİ

GİRİŞ.....	130
RADYONUN DÖNÜŞÜMÜ.....	130
RADYONUN GELECEĞİ SORUNSALI.....	134
RADYONUN GELECEĞİNDE EĞİTİM İŞLEVİ.....	137
SONUÇ.....	141
KAYNAKÇA.....	143

Yazarlar Hakkında.....	145

1. BÖLÜM

“DÜNYAYI SINIFA GETİRMEK” RADYONUN EĞİTİM İŞLEVİ VE TÜRKİYE’DE EĞİTSEL RADYO PROGRAMLARI

Öğr. Gör. Özlem DORUK ŞAHİN - *Anadolu Üniversitesi*
ORCID No: 0000-0001-8258-1758

Çocuk Hastanesinde Radyo, 1924
(Library of Congress Prints and Photographs Division)

Radyo, bilimin tanrısı olduğu zamanların bilimsel bir harikasıydı. On dokuzuncu yüzyılın sonunda doğan radyo, toplumun giderek daha da katmanlaştığı ve merkezileştiği bir dönem olan ilerleme döneminin şafağında halk bilincine girdi. (J. Walker, *Rebels on the Air: An Alternative History of Radio in America*, 2001)

GİRİŞ

Radyo “bir şişeye sığabilecek kadar küçük, bütün kıtaları içine alabilecek kadar büyük” bir sihirli güç, bir *medya cinidir* (Kaye & Popperwell, 2001, s. 13). 19. yüzyılın sonunda bir dizi teknik buluş sonucunda ortaya çıkmış ve haberleşme olanaklarının kısıtlı olduğu 20. yüzyılın ilk yarısında özel ve kamusal alanda hızla yayılmıştır. Radyo, kısa sürede toplum nezdinde güvenilirliği yüksek ve kitleleri etkileme gücüne sahip bir kitle iletişim aracı halini almıştır. İnsanlar üzerinde yarattığı güçlü etkiyle kimi zaman bir propaganda aracı olarak kullanılsa da haber verme, bilgilendirme, tanıtma vb. kamu yararını gözeten işlevleriyle ön plana çıkmıştır. Radyonun en önemli işlevlerinden biri olan eğitim, radyo teknolojisinde yayıncılığın mümkün hale gelmesiyle ilk örneklerini vermiştir. Henüz 20. yüzyılın başında “dünyayı sınıfa getirmek” amacıyla eğitsel radyo istasyonları kurulmuştur (“Ohio School of the Air”). Radyonun en önemli işlevlerinden biri olan eğitim işlevine odaklanan bu çalışmada radyonun teknik bir buluş ve bir iletişim aracı olarak ortaya çıkışıyla ilgili kısa bir tarihsel girişin ardından radyonun eğitim amaçlı kullanımı ve dünyadaki örnekleri ele alınmıştır. Türkiye’de radyo yayıncılığının tarihsel gelişiminden, eğitsel yayınlarla ilgili düzenlemelerden söz edilmiş, daha sonra radyo ile eğitim uygulamalarından, eğitsel radyo programlarından örnekler verilmiştir.

RADYO VE RADYO YAYINCILIĞININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Modern iletişim teknolojilerinin temelleri 19. yüzyılın sonlarında elektrik ve elektromanyetik alanındaki bir dizi keşifle atılmıştır. 20. yüzyılın ilk çeyreğini de kapsayan bu gelişmeler radyonun önemli bir kitle iletişim aracı haline gelmesini sağlamıştır. Radyo, 1800’lerin sonlarına doğru elektromanyetik alanındaki keşifler ve pek çok bilim insanının katkıları sonucunda ortaya çıkmıştır. James Maxwell’in radyo dalgalarını keşfi, radyo ile ilgili ilk teknik buluş olarak kabul edilmektedir (Aziz, 2013, s. 37). Maxwell, 1864’te elektromanyetizma adı verilen, elektromanyetik dalgaların serbest uzayda yayılabilmesiyle ilgili matematiksel bir teori ortaya atmıştır. 1888’de ise Alman fizikçi Heinrich Hertz, Maxwell’in elektromanyetizma teorisini doğrulayan bir deney gerçekleştirmiştir. Hertz yaptığı deneyle radyo (elektromanyetik) dalgalarının kablosuz olarak iletilebileceğini kanıtlayan ilk fizikçi olmuştur (Gianunzio, 2016, s. 1). Hertz’in bu deneyinin ardından “Keşfettiğim kablosuz dalgaların herhangi bir pratik uygulamaya sahip olacağını sanmıyorum.” dediği iddia edilse de çalışmaları radyonun temelini oluşturmuştur (Williams, 2017, s.190).

Hertz’in radyo sinyallerinin kablosuz olarak iletilebileceğine yönelik keşfi İtalyan araştırmacı Guglielmo Marconi’ye ilham vermiştir. Böylece Marconi 1895’te ilk kez sesin elektromanyetik dalgalar aracılığıyla iletimini gerçekleştirmiştir. Marconi, kablosuz iletişim ile ilgili çalışmalarına İtalyan hükümetinden destek alamadığı için İngiltere’ye taşınmış ve çalışmalarına burada devam etmiştir. Britanya Posta Merkezi’nin maddi desteğiyle yürüttüğü çalışmaları bu nedenle İngiltere’ye mal olmuştur. Marconi, kısa mesafelerden başlayarak ses iletimi denemeleri yapmış ve 1897’de İngiltere’de elektrik sinyallerinin kablosuz aktarımı konulu buluşunun patentini almıştır. Marconi’nin deniz aşırı ses iletimi denemelerinin başarıya ulaşmasıyla 1909’a gelindiğinde radyo telsizi deniz ulaşımında haberleşmenin önemli bir parçası haline gelmiştir (Coe, 2006, ss. 4-6). Söz konusu katkılarında dolayı bazı kaynaklar Marconi’yi “telsizin babası” olarak kabul etmektedir (Aziz, 2002, s.6).

Marconi’nin çalışmalarıyla sesin uzak mesafelere iletimi konusunda önemli aşamalar kaydedilmiş olsa da iletinin alıcı kısmı eksik kalmıştır. Bu eksikliği Fransız bilim insanı Lee de Forest, 1907’de bulduğu “boşluk tüpü” (vacuum tube) adlı cihazla doldurmuştur. Radyo sinyallerinin düzenli dalgalar halinde ve kesintisiz alınmasını sağlayan bu cihaz, radyo yayınlarını mümkün hale getirmiştir. De Forest, Birinci Dünya Savaşı sırasında Fransız askerlerine yaptığı moral amaçlı programlarla ilk yayın denemelerini gerçekleştirmiştir (Aziz, 2002, s. 6-7). Radyo teknolojisiyle ilgili önemli çalışmalar yapan bilim insanlarından biri de Reginald Fessenden’dir. Fessenden 1906’da Noel arifesinde gemi telsizlerinden dinlenebilen bir müzik dinletisi gerçekleştirdiğini öne sürmüştü ve bu deneme uzun bir süre ilk radyo yayını olarak kabul edilmiştir (Davis, 1928, s. 190). Ancak yıllar içinde yapılan araştırmalarda Fessenden’in söz konusu radyo yayınına ilişkin herhangi bir veriye ulaşılamadığı için Fessenden’in ilk radyo yayını iddiası doğrulanamamış ve konu tartışmaya açık kalmıştır.¹

Radyo teknolojisindeki gelişmeler ve radyo yayınlarıyla ilgili deneysel çalışmaların ardından düzenli radyo yayınlarını başlatan ilk radyo istasyonu KDKA, Westinghouse şirketi tarafından Pittsburg Pensilvanya’da kurulmuştur. KDKA ilk yayını ABD Başkanlık seçimlerinin yapıldığı 2 Kasım 1920 tarihinde gerçekleştirmiş, böylece insanlar ilk kez seçim sonuçlarını gazetelerden önce radyodan öğrenme fırsatı bulmuştur (Davis, 1928, s. 197). Westinghouse’ın başarısının ardından radyo yayınlarına olan ilgi artmış ve kısa sürede düzenli yayın yapan is-

1 Araştırmacılar yıllar içinde Fessenden’in söz konusu radyo yayınına ilişkin herhangi bir veri elde edemedikleri için konu tartışmaya açık kalmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz; O’Neal, J. E. (2006, October 25). Fessenden: World’s First Broadcaster? Retrieved February 20, 2019, from <https://www.radioworld.com/news-and-business/fessenden-worlds-first-broadcaster>.